

Kaşıkçı Sonrası Türkiye-ABD İlişkileri

Zeynep Koç

Özet: Kaşıkçı meselesi; Türkiye'nin MENA bölgesindeki liderliğinin ve sahip olduğu rolün, Suudi Arabistan gibi başka güçlere devredilemeyeceğini, dolayısıyla ABD ve Türkiye'nin karşılıklı olarak birbirlerinin temel endişelerini kabullenip, bu durumu yeniden ele almaları gerektiğini göstermiştir. Türkiye-ABD ilişkilerinde; 15 Temmuz darbe girişiminin algılanışı ile YPG ve PYD'nin Suriye'deki rolü gibi Ortadoğu'daki uzun vadeli politikalara öncülük edilebilmesi açısından çözüme kavuşturulmayı bekleyen hayati sorunlar bulunmaktadır. Fakat bu iki NATO üyesinin NATO sınırlarının ötesindeki ülkeler de dâhil olmak üzere NATO müttefikleri olarak bölgede birlikte hareket etmeleri için bir yol haritası üzerinde anlaşmaları gerekir. Bu anlamda Kaşıkçı cinayeti, NATO üyesi bir ülkeye karşı yapılmış bir saldırı olarak kabul edilmelidir. Ancak NATO'nun söz konusu meseleye karşı gösterdiği cılız tepki, aslında kendisini Türkiye'nin bölgesel güvenlik endişelerinden uzak tutmayı tercih ettiğini de gün yüzüne çıkarmıştır. Bu hususta ABD, NATO'nun Türkiye'nin mevcut kaygılarını kabul edip, güvenlik ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için desteğini sunmalıdır.

Türkiye-ABD ilişkileri, 15 Temmuz başarısız darbe girişimi ve Suriye'de devam eden iç savaşın yarattığı birtakım sorunlar gibi her geçen gün daha da çetrefilli olmaya başlayan ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Tam bu noktada Kaşıkçı cinayeti, ikili ilişkilerin aslında nasıl da akıl almaz bir şekilde yürütüldüğünü ve birçok alanda birbirine ihtiyaç duyan bu iki ülkenin aniden ne yapacağını bilemez bir hâlde olduğunu gün yüzüne çıkarmıştır. Diğer yandan söz konusu elim hadise, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) Türkiye'nin güvenlik ihtiyaçlarına verdiği karşılıkların esasında sıklıkla Türkiye'nin ihtiyaç ve beklentilerinin gerisinde kaldığını ve örgütün en büyük gücü ve işleyişini sağlayan esas üyesi olarak ABD'nin, Türkiye'nin MENA bölgesindeki güvenlik sorunlarıyla ilgili kaygılarını yeniden değerlendirmesi gerektiğini göstermiştir.

Kaşıkçı cinayetinden önce Veliht Prens Muhammed bin Selman (MbS) liderliğindeki Suudi Arabistan, ABD ve Beyaz Saray'ın bölgedeki en yakın ortaklarından biri olarak boy gösteriyordu. MbS'yi bölgenin reform öncüsü olarak sunan ciddi bir siyasi medya kampanyası yürütülürken seçilmiş bir lider olmasına rağmen Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan bölgedeki sorunlu "sultan" denerek aşağılanıyordu¹. Cumhurbaşkanı Erdoğan basında rahatça "sultan," "diktatör" ve "sorunlu" gibi ifadelerle anlatılmakta, hatta geleneksel sultan kıyafetleri içinde karikatürize edilmekteydi². İkili ilişkilerdeki çatlakların bu tarz durumlarda kendisini nasıl gösterdiğini anlamak önem taşır çünkü söz konusu detaylar; Ankara'daki siyasi psikolojiyi, Türkiye'nin Türkiye-ABD ilişkileri

ve daha geniş ölçekte ABD'nin MENA politikaları konusunda birtakım şüpheler taşımaya başladığını kavramak için bilhassa gereklidir.

Kaşıkçı olayı; Türkiye'nin rolünü bölgedeki diğer güçlere devretme çabalarına destek vermenin ve mesnetsiz ifadelerle anılmasının, Batı başkentlerinin yararına olan politikalar olmadığını göstermiştir. Bununla birlikte mezkûr hadise, Ankara için ABD ile ilişkileri onarmaya yardım edecek başlıca konu başlıklarının tamamının, ister FETÖ^[i] gibi içeriden isterse Suriye'deki PYD ve YPG^[ii] gibi dışarıdan olsun, yalnızca güvenlik tehditleriyle ilgili olduğunun da altını çizmiştir. 8 Kasım'a gelindiğinde ABD, öne çıkan üç PKK^[iii] liderinin³ başına ödül konduğunu açıkladı ve daha yakın bir zamanda Amerikan basınında Beyaz Saray'ın, 15 Temmuz başarısız darbe girişimiyle bağlantıları olması nedeniyle Türkiye'nin uzun bir süredir iade edilmesini istediği Fethullah Gülen'i sınır dışı etmeyi düşündüğü yönünde haberler yapıldı. Bu haberler daha sonra yetkililer tarafından Fethullah Gülen'in ABD'deki yasal statüsü konusunda bir tartışma yapılmadığı belirtilerek yalanlandı. Yine de bu gelişmeler ABD'nin de Türkiye ile bağlarını onarmaya giden yolun, Türkiye'nin iş birliği çağrısında bulunduğu üzere, ülkenin güvenlik tehditlerine karşılık vermeyi gerektireceğini anlamaya başladığını göstermektedir.

i- FETÖ, Türkiye, Körfez İşbirliği Teşkilatı (KİK), İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ve Asya Parlamentoları Asamblesi tarafından terör örgütü olarak kabul edilen ve bağlantıları olduğu okulların Ortadoğu, Afrika ve Orta Asya'da 25'ten fazla ülke tarafından kapatıldığı Fethullahçı Terör Örgütü'nün kısaltmasıdır.

ii- YPG, Kürtçe Halk Savunma Birlikleri anlamına gelen bir kısaltma olup PYD ise onun sivil kanadıdır. Türkiye ise her ikisini de PKK'nın uzantıları ve dolayısıyla da terör örgütü olarak görmektedir.

iii- PKK hem ABD hem de Türkiye tarafından terör listesine alınan bir örgüt olan Kürdistan İşçi Partisi'nin kısaltmasıdır.

Kaşıkçı olayı; Türkiye'nin rolünü bölgedeki diğer güçlere devretme çabalarına destek vermenin ve mesnetsiz ifadelerle anılmasının, Batı başkentlerinin yararına olan politikalar olmadığını göstermiştir. Bununla birlikte mezkûr hadise, Ankara için ABD ile ilişkileri onarmaya yardım edecek başlıca konu başlıklarının tamamının, ister FETÖ gibi içeriden isterse Suriye'deki PYD ve YPG gibi dışarıdan olsun, yalnızca güvenlik tehditleriyle ilgili olduğunun da altını çizmiştir

Kaşıkçı'dan sonra ABD artık Türkiye'nin bölgesel rolünü Suudi Arabistan'a devredemez

Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesi, Ortadoğu'daki yalnızca Trump'ın kaotik Beyaz Saray'ının değil hâlihazırda Brexit ile boğuşan Downing Street ve Élysée Saray'ından Bundeskanzleramt'a savunma sanayisinin savunucularının dâhil olduğu Batılı başkentlerce desteklenen garip iktidar oyunlarını da ifşa etmiştir. Veliht Prens liderliğindeki Suudi Arabistan'da yaşananlar ve ülkedeki güncel dinamikler sorunlu bir hal üzeredir. Birkaç örnek vermek gerekirse, bilhassa dış politika alanında bir başbakanın Riyad'da derdest edilmesine şahit olduk ve hâlen Yemen'deki savaş ısrarının her geçen gün ağır sivil can kayıplarına neden olduğunu takip etmekteyiz. İç politikada ise yalnızca muhaliflerin derdest edilmesiyle kalınmayıp, hanedanın nüfuzlu üyeleri de "yolsuzluk" suçlamalarıyla, Başkan Trump'ın da ifadesiyle, ülkenin kaynaklarını çok uzun bir süredir "sağdıkları" belirtilerek bir otele gözaltına alınmıştır⁴. Fakat Riyad'daki yetki kullanımının çok ileri bir noktaya vardığını adeta tüm dünyanın gözleri önüne seren olay gazeteci Cemal Kaşıkçı'nın katledilmesi olmuştur.

Ortadoğu coğrafyası ilk defa bu tarz kirli siyasi oyunlara tanıklık etmiyor ancak Veliht Prens'in durumu bir noktada

bundan ayrılıyor. Böylesine vahşi ve dengesiz bir siyasetin mimarı olmasına rağmen Prens, bölgenin “reformist” lideri ve yeni “umudu” olarak alkışlanıyordu. Tahtın varisi olduğunun ilan edilmesinden kısa bir süre sonra Veliaht Prens MbS, Batılı başkentleri ziyaret edip, yalnızca Batılı liderlerle değil aynı zamanda milyarderler, iş adamları ve siyasetçilerle de boy göstererek ziyaretin fotoğraflarını da Instagram ve Twitter’da paylaşmıştı⁵. Bu durum, Suudi Arabistan ve MbS’nin yalnızca Beyaz Saray’ın değil genel olarak iş ve siyaset çevrelerinin de MENA bölgesindeki başlıca müttefikleri olduğunu göstermiştir. Şayet Kaşıkçı cinayeti yaşanmasaydı, MbS’nin himayesinde Riyad’da gerçekleştirilen “Çöldeki Davos” konferansı, Davos Forumu’ndan bile daha görkemli ve geniş katılımlı olacaktı⁶.

Lider bir güç olarak Suudi Arabistan’ın İslam dünyasındaki meşruiyeti, büyük oranda Kralın İslam’ın en mukaddes iki mescidi olan Kâbe ile Medine’deki Mescid-i Nebevi’nin hamisi sıfatına sahip olmasından ileri gelmektedir. Kaşıkçı olayının devamında Cumhurbaşkanı Erdoğan, açıklamalarında Kral Selman’a “iki mukaddes mabedin hizmetkârı” anlamına gelen ve İslam’ın iki kutsal beldesinin hamisine verilen asil ve şerefli bir sıfat olan “Hadimü’l Haremeyn-i Şerifeyn” ile atıfta bulundu. Bununla birlikte Erdoğan, Kral Selman’ın böyle bir cinayet için emir vereceğine asla inanmadığını da defalarca belirtti⁷. Bu tavır, İslam’ın kutsal topraklarının hamisi olarak Suudi Arabistan liderine atfedilen ahlaki sorumluluğa işaret etmektedir ve Erdoğan Kralın meşruiyetine gölge düşürmemek adına dikkatli olmuştur. Ancak vahşice işlenen bir cinayetin baş şüphelisi olan MbS’nin Müslüman toplumlarından hürmet görmesi ve kutsal toprakların hamisi olarak takdir edilmesi için çok geç kalınmış olabilir. Kaşıkçı cinayetinin yükünü omuzlarında taşıyan MbS tüm Müslüman dünyası bir yana MENA

bölgesinde saygın ve muteber bir lider olarak kabul edilme konusunda çok zor bir dönem yaşayacaktır.

Dahası MbS’nin fiili olarak yönettiği Suudi Arabistan, nüfuzunu bölgeyi birleştirmek için kullanan bir güç olmaktan ziyade bölücü bir güç olmuştur. Katar’a ambargo uygulanması ve ABD’nin tartışmalı bir kararla büyükelçiliği Kudüs’e taşımasının ardından Kudüs’ün statüsü konusunda takındığı kararsız tutum Veliaht Prens’in bölgesel çatışmaları alevlendirdiği ve bölgenin kaygılarını dile getiren bir lider olarak öne çıkmayı ihmal ettiği örneklerden sadece birkaçıdır. Her iki durumda da, uluslararası kamuoyu ister Katar örneğinde olduğu gibi tek taraflı isterse Kudüs tartışmalarındaki gibi İslam İşbirliği Teşkilatı ve Avrupa Birliği aracılığıyla çok taraflı olsun bir şekilde Türkiye’nin liderliğine tanıklık etmiştir.

Şimdi ise, MbS’den bir reform öncüsü yaratma konusundaki kolektif çabalar başarısız olmuş ve Batı dünyası ve Müslüman toplumlarda yürütülen pahalı imaj kampanyaları acı gerçekler karşısında çökmüş durumdadır. Bu nedenle Suudi Arabistan önemli bir bölgesel güç olmaya devam edecek ancak Türkiye’nin MENA bölgesinde sahip olduğu rol ve konumunu üstlenemeyecektir. O halde bunun Türkiye-ABD ilişkileri üzerindeki etkisi nedir?

Kaşıkçı Sonrası Türkiye-ABD İlişkileri

Kaşıkçı olayından hemen önce Türkiye-ABD ilişkileri, Trump yönetiminin ara seçimlere giderken evanjelik seçmenlerin desteğini almak için serbest bırakılmasını büyük bir gayretle talep ettiği evanjelik rahip Brunson’un tutuklanması nedeniyle gerilmişti. Yönetim önce Başkan Yardımcısı Pence’in açıklamalarıyla gerilimi yükseltti daha sonra ise Başkan

Trump Ankara'yı tehdit ederek yaptırım ve gümrük kısıtlamalarını uygulamaya koydu. Siyasi taleplerle karışık finansal tehditler Ankara'yı düşmanlaştırdı ve daha da önemlisi tüm bunlar, Türk Lirasının sürekli düşüşüne neden oldu. Trump'ın güvenlik danışmanı John Bolton'ın Brunson'ın serbest bırakılması halinde Türkiye'nin para birimi krizinin "bir anda" çözüleceği yönündeki yorumları daha geniş kamuoyunda ABD'nin bu sefer ekonomik olarak Türkiye'ye saldırdığı ve Türkiye'nin başının çaresine bakmak zorunda olduğu hissini yaydı⁸.

Trump yönetiminin Brunson davasını ele alırken sergilediği öngörülmez yaklaşımı, Kaşıkçı olayından sonra ABD'yi zayıf bıraktı. Yönetim, Brunson davası üzerine geçmişte Türk İçişleri ve Adalet Bakanlarına yönelik yaptırım uygulamıştı ancak Cemal Kaşıkçı ortadan kaybolduğunda ABD Kaşıkçı'nın akıbeti konusunda daha fazla bilgi alabilmek için yine bu iki bakana danışmak zorunda kaldı. ABD'nin Brunson'a kötü muamele etmekle suçladığı aynı iki bakan, bu defa hem ABD hem de dünyanın geri kalanına bilgi vermede kilit bir rol üstlendi ve aynı zamanda yasal protokol ve süreçlerin takibinden de sorumlulardı. Trump yönetiminin çoğu icraatında olduğu gibi Beyaz Saray, Brunson'ın serbest bırakılması konusunda küstahça hareket edip sonunda yönetimin hesaplamaları dışında gelişen şartlar karşısında Amerikan devletini tuhaf ve zayıf bir pozisyonda bıraktı.

Kaşıkçı'nın kaybolmasından on gün sonra Brunson önceden belirlendiği üzere duruşmasına katıldı ve casusluktan hüküm giyerek 3 yıl 1 ay 15 gün hapis cezasına çarptırıldı. Türk kaynaklar, Türk ceza hukukunda mahkûmun cezasının yarısı ya da üçte ikisi tamamlamasının ardından serbest bırakılmasının yaygın

ve ayrıca hüküm tarihine kadar hapiste kalınan sürenin de ceza süresine dâhil edilmesinin rutin bir uygulama olduğunu belirtti⁹. Bu yüzden Türkiye'ye göre iki yıldan fazla hapiste kalan Brunson, süresini tamamladığı için serbest bırakılmıştı. 48 saatten az bir süre sonra Brunson, Beyaz Saray'da Başkan'la beraber dua ederken poz veriyordu. Başkan Trump ise Brunson'u serbest bıraktığı için Cumhurbaşkanı Erdoğan'a minnettarlığını dile getiriyordu. Fakat Türk yetkililere göre Brunson serbest bırakılmamış aksine hüküm giyip cezasını tamamlamıştı. Cumhurbaşkanı Erdoğan ise Twitter üzerinden¹⁰ Başkan Trump'a verdiği cevapta bağımsız Türk hukuk sisteminin olağan akışını takip ettiğini şimdi ise Türkiye ve ABD'nin müttefiklere yakışır bir şekilde, özellikle de PKK, IŞİD ve FETÖ gibi terör örgütlerine karşı iş birliği yapacağını umduğunu belirtti.

Türkiye ile ABD arasındaki iletişim kanallarını yeniden açan hadise, sanıldığıın aksine Brunson davası değil Kaşıkçı cinayetidir

Dolayısıyla Türkiye ile ABD arasındaki iletişim kanallarını yeniden açan hadise, sanıldığıın aksine Brunson davası değil Kaşıkçı cinayetidir. Ancak Kaşıkçı olayı Türkiye'ye yönelik pervasız politikalarının Beyaz Saray için dezavantajlı sonuçlar doğurup yönetimin kendisiyle çelişmesine neden olabileceğini de ABD'ye gösterdi.

Türkiye-ABD ilişkilerindeki eski çatlaklar

Türkiye'nin ABD ve Avrupa ile ilişkilerindeki sorunlar Batılı başkentlerin darbeye tepki gösterip Türkiye'nin seçilmiş hükümetini desteklemede biraz yavaş hareket ettiğine inanılan 15 Temmuz başarısız darbe girişiminden sonra yeniden ivme kazandı. Türk vatandaşları darbenin bastırılmasına yardımcı olmak

için sokaklara inip devlet daireleri ile şehirlerdeki belediye ve havaalanları gibi stratejik noktaları korumaya aldılar. 15 Temmuz gecesi 251 sivil hayatını kaybederken 2200'ün üzerinde insan da yaralandı¹¹. Daha sonra hem kamuoyunda hem de hükümette Türkiye'nin darbe gecesi tek başına kendisini savunmaya terk edildiği yönünde yaygın bir kanaat oluştu. Bu algı Türkiye açısından ABD ile ilişkileri ciddi anlamda zora soktu. Ankara'nın bakışıyla yetkililerin milletin en karanlık saatleri olarak gördüğü darbe gecesi beklenen desteği göstermeyen "dostlarının" daha sonra Ankara'da pek de bir kredisi kalmamıştı. Bu sosyo-politik atmosferde Ankara, 'müttefiklerden' gelen yavaş tepkileri büyük oranda açık bir yalnız bırakma refleksi olarak gördü. Batılı başkentlerin Türk hükümetinin darbe sonrasını ele almasına darbe gecesi eksik olan bir isteklilikle gayet hızlı bir şekilde tepki göstermesinin de duruma bir faydası olmadı. Her ne kadar darbe sonrası geçici yargı düzeninin kusursuz bir şekilde yönetildiği söylenemese de Batılı medyayı ve yetkililerin açıklamalarını takip edenler Türkiye'ye bir 'sultanın' hükmettiği ve ülkenin "vahşi batıya" dönüştüğü izlenimine kapılabilirdi. Bu sebeptendir ki Batılı medya ve siyaset çevrelerinin darbeyi tasvir etme biçimlerinin ilişkileri daha da kötüleştirip Ankara'daki siyasi psikolojiyi Batılı başkentlerin aleyhine çevirdiğini anlamak önem arz etmektedir.

İki yıl sonra önde gelen bir gazeteci olan Cemal Kaşıkçı, tümü Suudi hükümetinin çalışanı olan 15 kişilik profesyonel bir ölüm mangası tarafından İstanbul'daki Suudi konsolosluğunda vahşice öldürülerek cesedi parçalara ayrıldı. O gün, tüm dünya gece-gündüz İstanbul'dan olayı takip etmeye başladı. Türkiye'nin "vahşi batı" imajı sekteye uğradı: şimdi İstanbul, Türkiye'nin kolluk kuvvetlerinin

performansını dünyaya sergilediği ve hükümetinin hem yerel yasal prosedürlere hem de uluslararası hukuka ne kadar bağlı olduğunu gösterdiği "Law and Order" dizisinin özel bir bölümüne sahne oluyor.

Tasvirdeki hatalar ve daha da önemlisi darbenin gayrimeşru bir eylem olarak tanınması konusundaki resmi destek eksikliği Ankara'da, Türkiye'nin ölüm kalım meselesi olarak gördüğü tehditler karşısında Batılı başkentlerin beklentileri karşılamayacağı yönündeki görüşü pekiştirmiş oldu. Yakın zamanda eski büyükelçi Matthew Bryza'nın belirttiği gibi Türkiye-ABD ikili ilişkilerinde söz konusu darbe girişimi olduğunda bir algı uyumsuzluğu bulunmaktadır. Bryza'ya göre "ABD'de pek çok kişi bunun gerçek bir darbe olmayabileceği ve Erdoğan'ın siyasi muhaliflerini alt etmek için tüm olayları planlamış olabileceğine inanıyor. Türkiye'de ise tanıdığım herkes bunun gerçek bir darbe girişimi olduğunu ve neredeyse başarılı olmak üzere olduğunu düşünüyor. Ayrıca [Türkiye'de] Gülen, ABD'de ikamet ettiğinden darbe girişiminin arkasında ABD'nin olduğu yönünde görüş birliği de var¹²". Darbe hakkındaki algıların bağları onarıp birlikte uzun vadeli politikalara öncülük edebilmek için çözülmesi gereken en derin çatlağı temsil ettiği görünmektedir.

ABD-Türkiye-NATO Üçgeni

Cumhurbaşkanı Erdoğan Washington Post gazetesine bir makale yazarak Türkiye'nin Kaşıkçı davasındaki duruşunu ve hükümetinin bu konuda attığı adımları açıkladı¹³. Makalede bir NATO ülkesinin lideri olduğunu dolayısıyla da bunun NATO'ya karşı yapılmış bir saldırı olduğunu belirtti. Kaşıkçı'nın Türkiye'de Suudiler tarafından öldürülmesi ile Sergei Skripal'ın iddialara göre Ruslar tarafından İngiltere'de zehirlenmesi arasında ilginç

Kaşıkçı'nın Türkiye'de Suudiler tarafından öldürülmesi ile Sergei Skripal'ın iddialara göre Ruslar tarafından İngiltere'de zehirlenmesi arasında ilginç benzerlikler bulunmaktadır. Ancak Kaşıkçı konusunda ne NATO ne de üye ülkeler, Sergei Skripal davasında gösterdikleri tepkiye benzer bir tepki göstermemiştir

benzerlikler bulunmaktadır. Ancak Kaşıkçı konusunda ne NATO ne de üye ülkeler, Sergei Skripal davasında gösterdikleri tepkiye benzer bir tepki göstermemiştir. Türkiye açısından iki olay da NATO ülkelerinin egemenlik ve güvenlik meselesidir ve NATO topraklarında suç işleyen saldırganların pervasızlığına karşı ciddi bir tepki gösterilmelidir.

Bu durum Ankara için hayal kırıklığı olsa da şaşırtıcı değildi. Türk yetkililere göre NATO, Türkiye'nin güvenlik kaygılarını göz ardı etmeyi ilk defa tercih etmiyordu. Türkiye, bir Türk jetinin Esed Rejimi tarafından düşürüldüğü 2012 yılından beri füzesavar sisteminin konuşlanmasını NATO'dan talep etmektedir¹⁴. NATO'nun koordinasyonu altında ABD, Almanya ve Hollanda ile bazı geçici düzenlemeler yapılmıştı ama 2015 itibarıyla bir İspanyol Patriot sistemi hariç tüm sistemler Türkiye'den çekilmişti¹⁵. Türkiye Patriot sistemlerini satın almak istediğini dile getirirse de bir ilerleme kaydedilemedi ve nihayetinde Rusya'dan S-400 savunma sistemleri ile AB üyelerinden SAMP/t sistemlerini satın almaya karar verdi. Hâlihazırda Kahramanmaraş'ta NATO bünyesinde çalışan bir adet SAMP/t hava savunma sistemi bulunmakta ve Türkiye, SAMP/t sistemleri satın almak için Fransa ve İtalya ile görüşmektedir.

Daha kısa bir süre önce Başkan Trump bir NATO üyesi olarak 'saldırgan' bir Karadağ'ı savunmanın, "III. Dünya Savaşı'na neden olacağı"¹⁶ yorumunu yaparak şartlar ABD'nin aleyhine olduğunda

bir NATO müttefikinin arkasında durma yükümlülüğünü yerine getirme konusundaki isteksizliğini dile getirmiş oldu. İran'ın uzantılarının ve rejimin Türkiye'ye karşı düşmanca tavır takındığı ve Irak'ın krizde olduğu 2015 yılında NATO'nun Patriot sistemlerini Türkiye'den çekme kararı Ankara'ya benzer bir mesaj vermişti: Türkiye aleyhindeki güvenlik tehditleri NATO'yu Suriye savaşına kolayca dâhil edebilirdi ve NATO 'saldırgan' bir Türkiye uğruna Ortadoğu savaşlarına müdahil olmak istemiyordu.

Kaşıkçı davası Türkiye'nin bir NATO müttefiki olarak yol almaya çalıştığı zorlu coğrafyayı bir kez daha vurgulamış oldu. Türkiye, çoğu NATO ülkesi tarafından "dost" bir ülke olarak görülen Suudi Arabistan'ın bir ölüm mangası gönderip, kendi konsolosluklarında cinayet işleyerek kurbanın bedenini vahşice parçalamakla Türkiye'ye olabilecek en menfur yolla saldırdığını fark etmesini beklemektedir. Suudi Arabistan tüm bunları itiraf etmekle birlikte kraliyet yönetimi hâlâ akla sığmayan bahaneler öne sürerek kurbanın bedenini teslim etmeyi reddetmektedir. Türkiye NATO'nun Ortadoğu krizinden doğan güvenlik tehditlerine karşı dayanışma içinde hareket etmesini ve kendisini, NATO'yu MENA bölgesindeki çatışmaların içine çekebilecek bir tehdit olarak algılamamasını beklemektedir.

Türkiye NATO'nun Ortadoğu krizinden doğan güvenlik tehditlerine karşı dayanışma içinde hareket etmesini ve kendisini, NATO'yu MENA bölgesindeki çatışmaların içine çekebilecek bir tehdit olarak algılamamasını beklemektedir

ABD'nin İstanbul'daki Türkiye, Almanya, Fransa ve Rusya Zirvesine Davet Edilmemesi

28 Ekim'de Cumhurbaşkanı Erdoğan Suriye'yi görüşmek üzere Merkel, Macron ve Putin'i ağırladı¹⁷. Esasında bu zirveye zemin hazırlayan şey, İdlib'de ateşkesin varılmasıydı. Türkiye Suriye'deki çatışmanın Astana üçgeninde çözülemeyeceğini ve başta Avrupalı müttefikler olmak üzere başka güçlerin de gruba dâhil edilmesinin zamanının geldiğinin farkındadır. Öyle görünüyor ki Ruslar, Suriye'nin yeniden inşa edilmesinden bahsederken siyasal dönüşüm ve reform listenin başında yer almıyor. Avrupalı güçler temelde mülteci akınıyla ilgilenmekle birlikte aynı zamanda Suriye'de siyasi değişimin de muhtemel destekçileridir. Bu yüzden Ankara Avrupalı müttefikleri masaya getirmeye çalışmaktadır. Şimdiye kadar ABD'nin davet bile edilmemiş olması dışında her şey yerli yerinde görünüyor.

PYD ve YPG'nin Kuzey Suriye'de konumlanması Türkiye için doğrudan bir tehdit olarak değerlendirilirken "ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı YPG'nin kendisini kanıtladığına ve böylece savaş sonrası görüşmelerde söz sahibi olmayı hak ettiğine inanmaktadır¹⁸." Bu durum, ABD'nin bu zirveye davet edilmemesinin ana nedenidir. Türkiye hâlâ ABD'nin müttefiki ile sahada desteklediği gruplar arasında bir seçim yapmasını beklemekte, ancak öyle görünüyor ki hem Pentagon hem de Washington'da ABD adına Suudiler tarafından fonlanan bu grupları Suriye'de Amerika'nın bir kolu olarak tutma isteği bulunmaktadır.

Suriye'deki PYD ve YPG konuları günümüz ABD-Türkiye ilişkilerindeki ikinci en büyük çatlağı oluşturmaktadır. Ankara ayrıca ABD'nin Türkiye'nin zorlu coğrafyada faaliyet gösterdiğini kabul edip varoluşsal

olarak gördüğü güvenlik tehditlerine karşılık vermesini beklemektedir.

Geleceğe uzanan yol

Brunson davası özellikle kaotik ve popülist Beyaz Saray tarafından icat edilmiş bir olaydı ve daha derin konuların önüne geçti. Her ne kadar dava artık çözülmüş olsa da Ankara'da izler bırakmış ve Trump yönetimiyle ilişkilere de kalıcı hasarlar vermiştir. Türkiye şimdi Kaşıkçı davasıyla Batılı güçleri sınamakta ve onlara yine kendilerinin sınırlarını çizdiği uluslararası hukuk ve düzen içerisinde hesap sormaya çalışmaktadır. Vahşi bir cinayet karşısında hiçbir şey yapılmaması MENA bölgesini daha sonra kimsenin çözemeyeceği bir kaosa sürükleyecektir. MENA bölgesinde hukukun üstün olduğu ulus ve devletlerin ortaya çıkıp gelişmesini görmek gibi bir arzu varsa Kaşıkçı'nın ölümünün tüm sorumlular için ciddi sonuçlar doğurması gerekir. Türkiye ile iş birliği yapmaktan kaçınılması veya soruşturmanın bulgularını kabul etmede tereddüt gösterilmesi Türkiye ile ABD arasında yeni bir çatlak daha oluşturacaktır.

Türkiye şimdi Kaşıkçı davasıyla Batılı güçleri sınamakta ve onlara yine kendilerinin sınırlarını çizdiği uluslararası hukuk ve düzen içerisinde hesap sormaya çalışmaktadır. Vahşi bir cinayet karşısında hiçbir şey yapılmaması MENA bölgesini daha sonra kimsenin çözemeyeceği bir kaosa sürükleyecektir

Aksine Kaşıkçı davası çatlakların onarılamaz düzeylerde genişletilmesinin ABD'nin menfaatine olmayacağını çünkü Türkiye'nin bölgedeki rol ve liderliğini Suudi Arabistan'ın üstlenebileceği bir müttefik olmadığının açık olduğunu göstermelidir. Bir dengeye ve Beyaz Saray'ın bu gerçekliği yönetmesine ihtiyaç vardır. Türkiye ile ABD arasına yama gerektiren pek çok konu bulunduğu

ve ihtilafları derinleştirmenin yalnızca yamanın daha uyumsuz görünmesine yarayacağını belirtmek önem arz etmektedir.

Son zamanlarda birtakım iyileşmeler de olmuştur: ABD Türkiye'ye karşı yaptırım ve gümrük kısıtlamalarını kaldırarak Türkiye'nin enerji kaygılarını tanımış ve İran üzerindeki yaptırımlar konusunda Türkiye'ye imtiyazlar vermiştir. Fakat PYD, YPG ve FETÖ konularındaki daha zor ama bir o kadar da merkezi sorunlar hâlen çözüm beklemektedir. Brunson davası çözüldüğü için ortak çalışma grupları Suriye'deki ikili politikalar üzerindeki çalışmalarına devam etmelidir. Ek olarak hukuki işler çalışma grubu ABD'li yetkililerce Türk yasal uygulamaları hakkında dile getirilen kaygılara yönelik iyileştirme yapılmasına yardımcı olabilir.

Önümüzde Rus S-400 füzesavar sistemlerinin Türkiye'de kurulması ve F-35 savaş uçaklarının Türkiye'ye teslim edilmesi gibi ciddi diyalog gerektiren tartışma konuları bulunmaktadır. Türkiye ayrıca Halkbank davasında Hazine'nin vereceği nihai kararı beklemekte ve Halkbank'ın ceza almamasını talep etmektedir.

Türkiye-ABD ilişkilerinde yakın gelecekte ortaya çıkacak zorluk katmanları bulunmaktadır ve bu zorlukları halledip ilişkileri düzeltmek bu ilişkinin merkezindeki çatlakların ele alınmasına bağlı olacaktır. Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerin yaşandığı ama olgunlaşmadığı söylenebilir. Dolayısıyla birbirlerinin temel kaygılarını kabul edip onlara karşılık vermek bu ilişkilerin geleceğinin merkezine alınmalıdır. Bunu başarmanın yollarından biri Türkiye-ABD ilişkilerini sözde iki taraflılıktan gerçek iki taraflılık paradigmasına taşımaktır.

Referanslar

- 1- Zeynep Koç, "What Jamal Khashoggi's Murder Tells Us about the West's 'friendly' Autocrats," Middle East Eye, Erişim Tarihi: 23 Ekim 2018, <https://www.middleeasteye.net/columns/khashoggi-case-should-force-west-reassess-regional-allies-2003788116>
- 2- "Democrat or Sultan?" The Economist, Erişim Tarihi: 8 Haziran 2013, <https://www.economist.com/leaders/2013/06/08/democrat-or-sultan>
- 3- "Who Are the PKK Leaders with the US Bounties on Their Heads?" TRT World, Erişim Tarihi: 8 Kasım 2018, <https://www.trtworld.com/mea/who-are-the-pkk-leaders-with-the-us-bounties-on-their-heads-21499>
- 4- Roland Oliphant ve Josie Ensor, "Deposed Saudi Princes 'Sleeping on Floor', as Trump Says Purge Targets Were 'milking' the Country," The Telegraph, Erişim Tarihi: 7 Kasım 2017, <https://www.telegraph.co.uk/news/07/11/2017/donald-trump-says-saudi-purge-targets-milking-country/>
- 5- "Charisma." Forbes.
< <https://www.forbes.com/pictures/5a94521b4bbe6fofa82697ba/the-rise-of-saudi-crown-p/>
- 6- " 'Davos in the Desert' Dropouts: Exits from Saudi Investment Forum," Financial Times, Erişim Tarihi: 16 Ekim 2018, <<https://www.ft.com/content/5b397578-d077-11e8-agf2-7574db66bcd5>>
- 7- Recep Tayyip Erdoğan, "Saudi Arabia Still Has Many Questions to Answer about Jamal Khashoggi's Killing," Washington Post, Erişim Tarihi: 2 Kasım 2018, <https://www.washingtonpost.com/news/global-opinions/wp/02/11/2018/recep-tayyip-erdogan-saudi-arabia-still-has-many-questions-to-answer-about-jamal-khashoggis-killing/>
- 8- Zeynep Koç, "US-Turkey Crisis: Mixing Foreign Policy with Financial Threats Is a Mistake," Middle East Eye, Erişim Tarihi: 24 Eylül 2018, <https://www.middleeasteye.net/columns/us-turkey-crisis-mixing-foreign-policy-finance-mistake1270236907->
- 9- "US Pastor Brunson Convicted, But Released On Time Served #TurkeyUS," Sigma Turkey, Erişim Tarihi: 12 Ekim 2018, <https://sigmatrkey.com/2018/10/12/us-pastor-brunson-convicted-but-released-on-time-served-turkeyus/>
- 10- Recep Tayyip Erdoğan, "Sayın Başkan @realDonaldTrump, her zaman vurguladığım gibi Türk yargısı kararını bağımsız bir şekilde verdi. Umuyorum ki ABD ve Türkiye iki müttefike yakışır biçimde iş birliğine devam eder. PKK, DEAŞ ve FETÖ başta olmak üzere terör örgütlerine karşı ortak bir mücadele yürütür." Twitter, @rt_erdogan, Erişim Tarihi: 13 Ekim 2018, https://twitter.com/rt_erdogan/status/1051130307905241088?lang=en
- 11- Mehmet Tosun, "Turkey won't forget July 15 defeated coup, says Erdogan," Anadolu Agency, Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2018. <https://www.aa.com.tr/en/todays-headlines/turkey-wont-forget-july-15-defeated-coup-says-erdogan/1204739>
- 12- "Teleconference: The Future of U.S.-Turkey Relationship after Pastor Brunson's Release," Turkish Heritage Organization, Podcast, Erişim Tarihi: 17 Ekim 2018
< <https://www.turkheritage.org/en/events/teleconference-the-future-of-us-turkey-relationship-after-pastor-brunsons-release--5947>
- 13- Recep Tayyip Erdoğan, "Saudi Arabia Still Has Many Questions to Answer about Jamal Khashoggi's Killing," Washington Post, Erişim Tarihi: 2 Kasım 2018, <https://www.washingtonpost.com/news/global-opinions/wp/02/11/2018/recep-tayyip-erdogan-saudi-arabia-still-has-many-questions-to-answer-about-jamal-khashoggis-killing/>
- 14- Gül Tüysüz, "Syrian Downing of Turkish Plane Condemned; NATO to Meet," CNN, <https://www.cnn.com/2012/06/24/world/meast/turkey-syria-plane/index.html>
- 15- Özge Nur Sevinç, "Term of Spanish Patriot Missiles in Turkey Extended until June," Daily Sabah, <https://www.dailysabah.com/politics/2018/01/09/term-of-spanish-patriot-missiles-in-turkey-extended-until-june>

16- "Trump Says Defending 'Aggressive' Montenegro as a Nato Member 'Will Lead to World War III,'" The Independent, Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2018,

<https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/donald-trump-nato-montenegro-world-war-mutual-defence-a8453446.html>

17- Patrick Donahue ve diđerleri, "Macron Joins Putin, Merkel for Syria Summit Hosted by Erdogan," Bloomberg, Erişim Tarihi: 19 Ekim 2018.

<https://www.bloomberg.com/news/articles/19-10-2018/macron-joins-putin-merkel-for-syria-summit-hosted-by-erdogan>

18- "Turkey-US Relationship Back on Track after Brunson's Release: Former US Ambassador Bryza - Turkey News," Hürriyet Daily News, Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018

<http://www.hurriyetaailynews.com/turkey-us-relationship-back-on-track-after-brunson-former-us-ambassador-bryza138100->

YAZAR HAKKINDA

Zeynep Koç Al Sharq Forum'da araştırmacı olup halihazırda Forum'daki ABD – Ortadoğu İlişkileri ve bölgesel entegrasyonun politik ekonomisi konulu araştırmayı yönetmektedir. Kendisi Al Sharq Forum'a katılmadan önce Dr. Herchel Smith bursiyeri olarak Cambridge Üniversitesi'nde MENA bölgesi üzerine Ekonomik ve Antropolojik araştırmalar yapmıştır. Koç, yüksek lisansını Cambridge Üniversitesi'nde Sosyal Antropoloji alanında, lisansını ise Williams College'da Ekonomi ve Arap Çalışmaları alanında tamamlamıştır.

ALSHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum; amacı, Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için tarafsız araştırmalar yapıp buna dönük uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeten araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

    / SharqForum

 / Sharq-Forum

**الشرق
منتدى**
ALSHARQ FORUM

